

ACC. NR. 9945

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

Landskap: SKÅNE Upptecknat av: Kurt Frankman
Härad: FROSTA Adress: _____
Socken: GUDMUNDTORP Berättat av: Anna Andersson
Uppteckningsår: 1929 Född år _____ i Gudmundtorp

Uppteckningen rör REG. Sid 1-2.

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Register.

A:c 3 Jättedottern och stenen i Gudmundtorp.

A:r 4 Lundaresa i början av 1800-talet.

" 5 Ljuset på graven.

O:a 6 "Rackare-Lena"

O:b 11 Historia om den kloka "Karna Traska".

D:e 12 Historier om inspektor Prell på Bosjökloster.

I. 14 Begravningspoesi.

I:e 16 "Här stod fordom en stad..."

" 18 "Prästen i Silbodäl..."

" "Kråkan sitter på taket..."

I:h 21 Gåtor.

J. 24 Matlust vid grossess.

" 25 Kyrktagning.

" 26 Barnskrik.

J:a 27 Födelsemärken.

" 28 Tabu för havande kvinnor.

" 29 Mellan födsel och kyrktagning.

2245

2

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

J:a **30** Ogift moder.

" **31** Födelsemärken.

J:f **32** Vårtor.

" **33** Slaget.

P:b **34** Övertro om fåglar.

" **35** Vad svalan sjunger.

U:g **36** Slakt, "rackaren" m.m.,

PLANS OF PROPOSED 2245

Mr. Post Frankman 3
for Anna Anderson
post i Gudmundsby

Sägen.

kyrka.

Jättedottern som slungade en sten mot Gudmundtorps

Sägen.

Det var en gång en jättedotter, som "ente kunde li" Gudmund-
torps kyrka. "Hon to då den tungaste sten, hon kunde hitta och
knöd sitt håsebann om en och kasta n mod kyrkan". Stenen rännade
emellertid under själva kastet så att ena halvan föll ned vid
Liljetorp och den andra hamnade i Skinkeli. Och den sistnämnda
delen var så stor så den räckte till att bygga grunden till hela
snickare Anderssons /+ 1928/ hus.

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

4

Spökeri.Lundaresa i bör-
jan av 1800-talet.Spökeri.Lundaresa i bör-
jan av 1800-talet

Min mormor och en svägerska till henne skulle en gång åka till Lund. Pojken som skulle köra hette Johan. Allt gick väl genom det mörka Skinkeli men då de kommit halvvägs mot Liljetorp såg pojken ett ekipage komma på den väg, som förr i världen gick mellan Eketorp och Liljetorp. Kusken var en enda eldpelare. Hästarna sprutade eld och ekipaget knastrade, som den värsta brasa. Ett ögonblick såg det ut som sammanstötning vore oundviklig. Men pojken hade nog sinnesnärvaro att utan att säga något hålla in hästarna. Ekipaget försvann nedåt Finedalen. Pojken var den ende som sett något men han var gammal nog att förstå, att han ej finge ommäma synen. De körde vidare och allt gick väl till de kommo till Ellösa. Där sågo de plötsligt halva vägen glittra i mångfärgat ljus och likaså ena hästen. Detta sågo även fruntimmerna. "Hi," sade den ena. "Gud bevara mig väl." Genast försvann ljuset. Se'n den gången aktade man sig att köra till Lund om kvällar eller nätter.

Gustav Magnus, sk

2245

5

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Spökeri.

Ljuset på graven.

Spökeri.

I min mors ungdom fanns det en flicka, som var känd för ett liderligt liv. En gång fick hon ett barn, som emellertid snart blev sjukt. Det blev svartblått i ansiktet, fick täta hostanfall och dog snart och blev begravt i all hast. En kyrkovaktare såg ett ljus om natten brinna på graven, men då han gick närmre släcktes det. Han omtalade saken för prästen, som haft förhör med flickan utan resultat. Liket uppgrävdes. Då visade det sig att nålar instuckits i hjässan. Flickan straffades och sedan den dagen intet ljus på graven på Bo-sjökosters kyrkogård.

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

6

Rackare Lena tillhörde vandringsfolket och kunde många trollkonster. I motsats till Karna Traska gjorde hon aldrig något gott och då barnen voro stygga brukade man säga "Allta dej, annars kommer Rackare Lena och tar dej."

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

7

En gång kom Lena till mitt hem. I sällskap hade hon en ung man, som "gick och gällde för fästman". "De va' rätt, att Lena skaffa, såj en man," sade min moder. Men Lena blev ond och för att blidka henne måste man ge henne mat. Lena tog maten men "ble' ente go' igen", utan gav sig iväg. Till grannarna sade hon samma dag, att hon skulle döda en häst hos oss. Nästa morgon fann vi också en häst kvävd.

2245

8.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

En annan lantbrukare hade en vacker vit unghäst. Han hade av en eller annan orsak ådragit sig Lenas hat. "När Lena kommer dit ska hästen ligga i porten", sa Lena. Hon gick till stället i fråga och naturligtvis mötte hon hästen i porten. Hon klappade honom på länden och hästen föll genast till marken och dog.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

En gång kom Lena till mitt hem natten till Långfredagen. På morgonen bad hon om ull. Hon ville karda. Men nekade henne länge, ty var och en vet hur farligt det är, att göra sådant arbete en sådan dag. Men Lena blev ond och vågade vi ej neka längre. Lena lade ull i kardorna och kardade fem "rausor". När hon var färdig härmed tog hon "rausorna" i handen, blåste på dem och de förvandlades till ormar, som flögo runt om huvudet på henne. Men när hon stint betraktade dem, kommo de till henne och hon stoppade ned dem i kjorteln.

2245

10

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

På den vandring, som skulle bli Lenas sista, kom hon till en bondgård och bad om husrum. Man vågade ej neka henne och hon släpptes in. På natten blev hon dödssjuk. Hon såg fullt av svarta hundar omkring sig och ropade, att husfolket skulle köra bort dem. Men dessa, som var gudfruktigt folk, sågo naturligtvis ingenting. Den natten hämtade den Onde Lena.

Lappskott.Lappskott.

Karna "Traska" som var en "klok" gumma behandlade en gång min moster, Elna Hansson för ovanstående sjukdom. Hon tog ett par exemplar av växten "Starke Henrik", knackade dem emellan två gråstenar. "De e de elaka lapparna, som skutt dej!" Karna lade sedan linnelappar på såret och ett svart var, som såg ut som krut blev utdraget. Sedan blev den sjuka genast bra.

Jag kände det en gång underligt sticka i panna, som svulnade upp. Jag gick till Karna som förklarade: "De e den stygge Älven, som gjort det!" Hon tog tre flata stenar, en från marken, en från landsvägen och en från bäcken. Stenarna lade hon i vatten, som hon kokade upp. Därvid gick en sönder. Denna lät hon ensam koka vidare och tvättade sedan med det vattenet, i vilket sistnämnda sten kokats, utslaget, som snart läktes.

2245

12

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

En dag då man skulle köra in säden blev det åska och regn. Det var alltså omöjligt att åka in. Frell blev ilsken. Hämtade sitt gevär och sin häst och red i karriär fram och tillbaka över fälten och sköt upp mot molnen. Folk blevo förfärade. "Blixten slår en", sade man. Blixten slog också ner, men dödade ej Frell utan i stället en av hans kor.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

(+ för 50 m. sedn.)
Vid utvidgningen av Bosjöklosters kyrkogård ledde Frell arbetet. Vid grävningarna fann man människoben. Frell befälldes att man skulle lägga benen på en åker vid "Stabbamöllan", som ligger en bit från Höör, vilket också skedde. Men detta nidingssådd kunde "Herren i höjden" ej lämna ostraffat. Några dagar senare hade Frell varit ute och då han kom hem igen, spottade han blod. En osynlig hand hade slagit honom på bröstet. Efter den dagen kom Frell aldrig på benen igen.

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

14

Då Johannes Anderssons "kvinga" dog diktade f. magasinsskarlen vid Pugerup
Nils Andersson /+ 1928/, som (i smått) var ortens skald följande:
(*Anna Anderssons man*)

Auglýðing
Minne av hustrun Anna Anderssons begravningsdag den 25 juni 1926.

Nu levnadsdagen är slutad vorden,
och stoftet snart vi nu myllaner,
av maken vännen, som här på jorden
oss alltid varit så huld så kär.
Farväl du ömma! Du goda vän,
vi dig ej glömma men bära hän
till ro och vila uti din grift,
till dess du väckes av Jesus Krist.

Det kännes smärtsamt då banden brista,
de band som ömt varit knutna här,
då avsked tages, som är det sista,
av älskad vän, som ej finnes mer
här uti världen i sorgedalen,
hon slutat färden och plågan, kvalen
de ha ändats och frid och ljus
av nåd hon fått uti Fadern hus.

Hav tack för allt som du för oss gjorde,
då du hos oss uti världen var,
din hjälpsamhet vi ju alla sporde.
Så mången omsorg du om oss bar.
Nu är du fjärran ifrån oss skild,
vi lova Herran som god och mild
har frigjort anden och vila gav,
åt stoftet också uti sin grav.

Du tålig var och in i ditt sista,
du drog din börda förutan knot,
vi detta yttra invid din kista:
"Din sorg du lade vid Korsets fot
och bad till honom som ännu kan
i dag som fordom med utsträckt famn
över syndare sig förbarma,
och hjälpa alla människor arma."

Led vår stig ifrån jordetingen
städs uppåt, hemåt och ~~och~~ ^{Leve} kär.
När dagen ändats låt syskonringen
få knytas samman för evigt där.
Ty huru gärna ehvad oss är givet,
blott livets stjärna oss för till livet,
som av förgängelsen icke nås,
fast jord och världar och hav förgås.

Här stod fordom en stad
rik och mäktig och glad,
ack, men syndig och flärdfull tillika.
Mammon hette dess Gud
och den guden skrev bud
för de fattiga som för de rika.

Till dess slösande prakt
Herren såg med förakt
utan mandom och ära och heder
utan tro utan dygd
var på sanden den byggd
därför bröts den av stormarna neder.

Och han tände upp en brand
med förhärjande hand
i den stolta, den mäktiga staden
och vid vindarnas dån
brann den upp liksom spån
av palatser den lysande raden.

Med förtvivlade rop
trängdes folket ihop
ibland tusende razande lågor.
Mången stupade då
och frälstes också
för att drunkna i Michigans vågor.

Marmor sprack liksom glas
härdat järn gick i kras
och graniten föll sönder som krita.
Ja, när elden är med
segnar hälleberget ned
och på klippan ej ens kan du lita.

Barnet sökte sin mor
system sökte sin bror
mannen sökte sin gråtande maka.
Ack de funnos ej mer,
ty vad elden slår ner
ger den aldrig i livet tillbaka.

Fram ur gränderna lopp
en förfärande tropp
utav bovar som ingenting vörda
och med djävulska skratt
i den flammade natt
de begynte att plundra och mörda.

Vilken jämmer där var
det begriper en var,
som har känslor ännu i sitt hjärta,
ty med klagande ljud
steg mot himmelens Gud
många tusende människors smärta.

2245

18.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1. I många år han drev
sin synd förutan straff
men Herrens hand, den prästen grep
och hämnaden honom traf.
2. Då först han fyra människor
med gift av daga tog.
Nu faller honom lagens ord,
som han så svårt bedrog.
3. En gammal köpman gav han vin
så strax han dödde hän
och 10000 dalers skinn
han vann därvid igen.
5. I Dalarne han var
på tjugosju års tid,
där han en man berövat har
hans tid då han drog hit.
4. En fattig gumma och blev död
när nattvarden hon fick,
men hennes son höll ut dess död
och fri från döden gick.

2245

19

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

En gubbe och han mördade,
ack, ve, han synd är svår,
Nu får han dödens åsyn se
i helvetselden kvar.

I synnerhet så grym han var
emot de fattiga
dem han ej livet lämnat har
dock Gud kan allting se.

Herr Lindberg är den prästens namn,
en skamfläck för sitt stånd,
och 62 år det är han
han ej benådas kan.

Vår Gud kan hjälpa många dåd
fastän det synes svårt
och syndare kan vänta nåd,
då hjärtat ej är hårt.

Mot himlen ropar deras blod,
som prästen gjort till lik
Gud lärne Lindberg mild och god
ursäkt för allt hans svek.

2245

20

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Vaggvisa.

Kråkan sitter på taket
och sjunger för sina små döttrar:
"Var slä vi i vinters vara,
vi fryser om våra små fötter?
Jo, vi ska resa till Dannemark,
och köpa skor för en halver mark."
Katrina blåser i silverhorn.

Vaggvisa.

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

21

Det står en hund på Köpenhamns spir
Han gödde /skällde/ så titt och de hördes så vitt.
Sagt ä' hans namn
Vad heter han.

/Sagt./

De' står en hund på Vibergs slätt,
han såg så vitt och gör så titt.
Ja' säger hans namn
de' gissar ni inte i dag.

/Säger./

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

22

Fyra vita hästar springer och springer,
men nå varann aldrig.

/Kvarnvingar./

Vart flyger en årsgammal kråka?.

/I sitt andra år./

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

23

Va' gör tuppen, när han håller ena benet upp?

/Står på ett ben./

2245

24.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Grossess.

Grosses.

Om en kvinna i grossess fick stark lust att äta
något, kunde barnet sedan aldrig äta detta.

2245

25

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Kyrktågning.

Den kvinna som hållit barnet vid dopet måste
ensam följa barnaföderskan vid kyrkgången.

Kyrktågning.

Barnskrik:

Hos någon annan familj skulle man "taga något mjukt" men så att ägaren ej såg det. Detta skulle man lägga under barnet på kvällen och barnet skulle behålla det ett dygn. Sedan skulle man bära hem det igen till ägaren men fortfarande utan att denne märkte, vem som tagit det. Men ju mer ägaren saknat det lånade föremålet ju bättre var det, d.v.s. ju fortare skulle barnet vänja sig av med att skrika.

Barnskrik.

2245

27

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIVFödelsemärken.

Fröken Palli på Orup har tre röda fläckar på länder. Det fick hon därigenom att hennes mor, då hon var i grossess kokte saft och tre droppar kom i ansiktet. Hon strök av det på kjolen och fick barnet naturligtvis tre röda fläckar på länder.

Födelsemärken.

En man som var nygift och vars fru var i grossess kastade en gång på skämt en mus på sin hustru. Barnet fick en köttklump på ena kinden, som såg ut som en mus.

2245

28.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Tabu för havande
kvinnor.

Tabu för havande
kvinnor.

En havande kvinna fick ej åse slakt, ty då fick
barnet slaget. — Om hon såg ett lik blev barnet
blekt och blodfattigt.

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

29

Mellan barnets födelse
och kyrktasning av
modern.

Mellan barnets födelse
och kyrktasning av
modern.

Innan kvinnan fick kyrktagas sex veckor
efter födelsen av barnet, fick hon ej gå
över landsvägen, ty då blev barnet "flyktigt
och ostadigt på jorden liksom Cain."

2245

30.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ogift moder.

Ogift moder.

Ogift moder fick ena flätan avklippt. Därför
behöll en sådan alltid sjaletten på inomhus. Var
emellertid mycket ovanligt i Gudmundtorps socken.

Födelsemärken.Födelsemärken

Man skulle låta handen av ett lik beröra märket
Vid sju års ålder hade jag ett par gula knutor över
ena ögat. Inhysingen Niklas i Böstofta var död. Mor
och far togo mig med till den döde. Icke ett ord skulle
jag säga. Min far tog likets hand och strök över mina
ögon. "Usch, det är så kallt". - "Tyst, unge," sa far.
Underligt nog gick knutorna bort fastän jag ej kunnat
hålla mig tyst.

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

32

Vårtor.

På kyrkogården i Gudmundtorp finns vissa stenar, som
se ut som sittstolar. Om det fanns regnvatten i dem vid ny-
tändning skulle man taga detta vatten och därmed tvätta vår-
torna.

Vårtor.

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

33

Slaget.

Slaget.

Första gång man lade märke till att ett barn hade slaget
krängde man av det kläderna, brände upp dem och gav barnet askan
att äta.

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

34

Övertro om fåglar.

När skatan skrattar betyder det främmad.

Att höra uggleskrik betyder ombyte på väder.

Den som hör göken gala på bar kvist får många
oäkta barn.

Övertro om fåglar.

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

35.

Vad svalan sjunger:

Jungfru Maria hon skyller mej
för sin nål, för sin tråd,
för sitt vax, för sin sax,
för sitt silkenysta,
s i l k e n y s t a.

Vad svalan sjunger

Och inte har ja sett de
ej heller har ja tatt de
ej heller vet jag varför hon mig
därför skylla ville.

Slakt.

Ingen utom rackarna fick slakta hästar, vilket var genant. Hästarna slaktades om natten. Därav "nattmannen".

Att vara rackare var en skamfläck. Han fick aldrig något förtroendeuppdrag.

Efter 1860 slaktade vem som helst hästar.

Vid slakt fick man ej beklaga djuret. Det fick då svårt att dö.

Öronen gav man hundarna.

Blåsan bevarades till julaften och blåstes då upp och lades på hustrappan, tvingades att explodera. Detta kallades att "skjuda blåran."

Slakt.

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

36 sidor.

Innehåll: se inre lig. register.

Uppt. efter

Anna Andersson, Gudmundtorp,

Frosta h:d. Skåne.

Av Kurt Frankman.

1927

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Systematiskt register.

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Historier om Rackare Lena.

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Historier om "Karna Traska", en "klok" gumma.

Läsning:

(böcker, tidningar m. m.)

Resor:

Har sagesmannen sina hägkomster efter vissa personer? Vilka?

(el. upptecknaren)

Deltagande i föreningslivet:

Förtroendeuppdrag:

Övriga upplysningar:

På grund av en resa som fru Andersson företog
blev det omöjligt för detta något vidare om
Andersson från rikskassan

Död den

(år och dag)

Dessa uppgifter ha insänts av:

Ant. av

Rut Persson

(namn och fullständig adress)

Hydrolog. 6

Anders

år 1929

Landskap:

Skåne

2245

Socken:

Gudmundtorp, Finske härad

FOLKMINNES-
ARKIV

Fullständigt namn:

Anne Andersson

Född den

år

1851

på

i Gudmundtorp.

(gård eller by)

i

Finske härad

(socken och landskap)

Yrke:

Arbete efter möbelskulptör i

Puganp.

Bisyssla:

Bosatt å följande platser:

Arbete vid socknens

(socken, landskap, tid)

Bor nu

i Gudmundtorp, Snogevad

(gård eller by jämte postadress)

Faders namn:

född

Moderns namn:

född

Sedan huru länge är släkten känd: a) fädernet?

b) modernet?

Närmare upplysningar om släkten:

(t. ex. inflyttning, yrken m. m.)

Sagesmannens barndom:

(el. upptecknarens)

(sysselsättning, syskon)

skolgång

Läsning:

(böcker, tidningar m. m.)

Resor:

Har sagesmannen sina hågkomster efter vissa personer? Vilka?
(el. upptecknaren)

Deltagande i föreningslivet:

Förtroendeuppdrag:

Övriga upplysningar:

På grund av en resa som fru Andersson företog
blev det omöjligt för detta något vidare om
Andersson från händelsen

Död den

(år och dag)

Dessa uppgifter ha insänts av:

Ant. av

Rut Persson

(namn och fullständig adress)

Januari 6

Malmo

år 1929

Historier om inspektor Prell på Bosjökloster.

Minne av hustrun Anna Anderssons begravningsdag den 25 juni 1926.

Visa.

"Här stod fordom en stad..."

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Visa.

"Prästen i Silbodal."

2245

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Folkmedicin.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Gåtor.